

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-146>

УДК 658.15:338.48-6:005.52

ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ (EVA) У МАЛОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ СФЕРИ ПОСЛУГ

EVALUATION OF ECONOMIC VALUE ADDED (EVA) IN SMALL SERVICE SECTOR ENTERPRISES

Чернега Інна Іванівнадоктор економічних наук, професор,
Уманський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5573-8617>**Нестерчук Юлія Олександрівна**доктор економічних наук, професор,
Уманський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7085-2979>**Тимчук Світлана Володимирівна**кандидат економічних наук, доцент,
Уманський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0331-1173>**Cherneha Inna, Nesterchuk Yulia, Tymchuk Svitlana**
Uman National University

Стаття присвячена дослідженню оцінювання економічної доданої вартості (EVA) як інструменту підвищення ефективності діяльності малих підприємств сфери послуг. У сучасних умовах динамічного розвитку ринку, цифровізації бізнес-процесів та посилення конкуренції особливого значення набуває аналіз показників, що відображають реальну економічну вартість малих підприємств. Встановлено, що застосування моделі EVA дає змогу більш точно оцінити ефективність використання капіталу, визначити рівень створення вартості для власників і підвищити результативність управлінських рішень. Розкрито, що впровадження системи оцінювання економічної доданої вартості у сфері послуг сприяє вдосконаленню фінансового менеджменту, підвищенню прозорості звітності, формуванню стратегічних пріоритетів розвитку та підвищенню конкурентоспроможності малих підприємств. Зазначено, що поєднання показника EVA з іншими інструментами фінансово-економічного аналізу дозволяє забезпечити комплексну оцінку ефективності бізнесу та підтримувати стійке зростання вартості малого підприємства у довгостроковій перспективі.

Ключові слова: економічна додана вартість, оцінювання ефективності, фінансовий менеджмент, сфера послуг, конкурентоспроможність, мале підприємництво.

The article focuses on a comprehensive study of the evaluation of Economic Value Added (EVA) as a modern and effective tool for assessing the performance and competitiveness of small enterprises operating in the service sector. In the context of rapid digital transformation, increasing globalization, and intensifying market competition, traditional financial indicators such as profit, return on investment, or cash flow often fail to provide a complete picture of a small company's efficiency and value creation potential. The EVA methodology, which reflects the true economic profit of an enterprise after accounting for the cost of invested capital, offers a more objective and strategically significant perspective on financial performance, particularly relevant for small service businesses where resources are limited and efficient capital utilization is critical. The research demonstrates that the use of the EVA indicator enables managers of small service enterprises to determine whether business operations create or destroy value for owners and stakeholders. This approach helps align financial results with strategic objectives, optimize investment decisions, and identify areas for improving operational efficiency. The article examines the key principles of EVA calculation, emphasizing its importance for small service enterprises, where intangible assets, customer experience, and service quality are decisive factors in generating added value. Special attention is given to the role of EVA in the strategic financial management of small enterprises. Integrating EVA into performance evaluation contributes to greater transparency, accountability, and rational use of scarce resources. Moreover, implementing the EVA model supports the adoption of a value-oriented management paradigm, focusing on long-term growth and sustainability

rather than short-term profitability. The study also explores the potential for combining EVA with other analytical tools, such as ROI, MVA, and Balanced Scorecard, to create a multidimensional framework for performance assessment adapted to the scale and specificity of small service enterprises. The results of the research confirm that applying the EVA approach in small service businesses improves management efficiency, optimizes cost structures, enhances customer satisfaction, and strengthens competitive advantages. The authors conclude that the adoption of EVA methodology in small service enterprises can promote sustainable business development, ensure strategic stability, and increase long-term market value.

Keywords: economic value added, performance evaluation, financial management, service sector, competitiveness, small business.

Постановка проблеми. Малі підприємства сфери послуг відіграють важливу роль у формуванні економічної динаміки та створенні робочих місць, проте їх ефективність часто обмежується дефіцитом ресурсів, високою конкуренцією та недостатньою прозорістю фінансових процесів. Традиційні фінансові показники, такі як прибуток, рентабельність чи оборот коштів, не завжди дозволяють об'єктивно оцінити реальний внесок підприємства у створення вартості та його здатність до довгострокового зростання. Особливо це актуально для малого бізнесу, де велике значення мають нематеріальні активи, рівень обслуговування та задоволеність клієнтів. У зв'язку з цим постає необхідність впровадження сучасних методик оцінки ефективності, серед яких показник економічної доданої вартості (EVA) виступає ефективним інструментом для комплексного аналізу фінансових результатів, оптимізації управлінських рішень та підвищення конкурентоспроможності малих сервісних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання оцінювання економічної доданої вартості (EVA) активно досліджується у світовій науковій літературі як ефективний інструмент вимірювання реальної фінансової результативності підприємств. Згідно з дослідженнями Tim Vipond, EVA розглядається як ключовий показник, що відображає створення вартості після врахування вартості капіталу, на відміну від традиційних прибуткових індикаторів. Дослідження Spivey і McMillan (2001) довели доцільність використання EVA для оцінки вартості малих підприємств, оскільки цей показник краще відображає економічну ефективність у динамічному ринковому середовищі. Подібну думку висловлюють Baril, Marshall і Sartelle (1997), які підкреслюють важливість EVA у стратегічному плануванні малого бізнесу.

Roztockі і Needy (1999) розробили модель застосування EVA для малих виробничих підприємств, акцентуючи увагу на адаптації методики до обмежених ресурсів. Straková та ін.

(2021) обґрунтовують роль EVA у підвищенні стійкості підприємств сфери послуг, зокрема через ефективне управління потоками вартості. Subedi і Farazmand (2020) застосували EVA до оцінювання результативності публічних організацій, підтверджуючи універсальність показника. У власних дослідженнях Shen, Zou і Chen (2015) виявили позитивний вплив EVA-орієнтованої оцінки на зростання вартості компаній у Китаї.

Firk, Richter і Wolff (2021) стверджують, що інтеграція EVA у систему управління поліпшує якість управлінських рішень, а DeFeo, Nikbakht і Spieler (2010) довели його ефективність у корпоративному управлінні через систему винагород. Загалом, сучасні дослідження свідчать, що EVA сприяє підвищенню прозорості, стратегічній орієнтації та сталому розвитку підприємств різних масштабів і галузей, зокрема малого бізнесу у сфері послуг.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження застосування показника економічної доданої вартості (EVA) як інструменту оцінки ефективності діяльності суб'єктів малого підприємництва у сфері послуг. У межах цієї мети передбачено аналіз теоретичних основ та методик розрахунку EVA, визначення її ролі у фінансовому менеджменті малого бізнесу, оцінку впливу показника на прийняття управлінських рішень, підвищення прозорості фінансових процесів та формування довгострокової конкурентоспроможності підприємств сфери послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна додана вартість (EVA) є фінансовим показником, що вимірює реальний економічний прибуток підприємства після врахування всіх витрат, включаючи вартість капіталу. Вона розраховується як різниця між чистим операційним прибутком після оподаткування (NOPAT) та капітальними витратами, що обчислюються як добуток суми інвестованого капіталу на середньозважену вартість капіталу (WACC) [1]. EVA дозволяє оцінити, чи створює підприємство додаткову вартість для своїх власників. Позитивне значення EVA

свідчить про те, що підприємство генерує прибуток, який перевищує вартість використаного капіталу, тоді як негативне значення вказує на зниження вартості для власників.

Для малих підприємств сфери послуг, де значну частину вартості складають нематеріальні активи, рівень обслуговування та задоволеність клієнтів, EVA є корисним інструментом для оцінки ефективності використання обмежених ресурсів. Вона допомагає виявити, чи приносять інвестиції в розвиток персоналу, покращення якості послуг або впровадження нових технологій додаткову вартість, що перевищує їхню вартість.

Застосування EVA дозволяє малим підприємствам сфери послуг не лише оцінювати свою фінансову ефективність, але й приймати обґрунтовані управлінські рішення, орієнтовані на довгострокове зростання та стійкість. Це особливо важливо в умовах високої конкуренції та обмежених ресурсів, де кожне рішення має значний вплив на загальний результат діяльності підприємства.

Економічна додана вартість (EVA) є фінансовим показником, що дозволяє оцінити реальний економічний прибуток підприємства після врахування вартості використаного капіталу. Формула для розрахунку EVA виглядає наступним чином:

$$EVA = NOPAT - (WACC \times Invested\ Capital)$$

де:

NOPAT – чистий операційний прибуток після оподаткування,

WACC – середньозважена вартість капіталу,

Invested Capital – інвестований капітал підприємства.

У порівнянні з традиційними фінансовими показниками, такими як чистий прибуток, рентабельність активів (ROA), рентабельність власного капіталу (ROE) або прибуток на акцію (EPS), EVA має кілька суттєвих переваг. Традиційні показники часто не враховують вартість капіталу, що може призвести до спотворення реальної ефективності підприємства [2].

Дослідження, проведене Курмі та Ракшитом (2020), показало, що EVA є більш ефективним інструментом для оцінки зміни ринкової вартості компанії порівняно з традиційними фінансовими показниками, такими як ROA, ROCE, ROE та EPS. Автори відзначають, що EVA надає більш точну інформацію про економічний прибуток підприємства, оскільки враховує вартість капіталу, що є критично важливим для прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень.

Крім того, EVA дозволяє підприємствам сфери послуг, зокрема малим підприємствам, оцінювати ефективність використання своїх обмежених ресурсів. У таких компаніях значну роль у створенні вартості відіграють нематеріальні активи, рівень обслуговування та задоволеність клієнтів [3]. Використання EVA допомагає виявити, чи інвестиції в ці аспекти приносять додаткову вартість, що перевищує їхню вартість.

Таким чином, застосування EVA в малих підприємствах сфери послуг дозволяє отримати більш об'єктивну та комплексну оцінку їхньої фінансової ефективності, що сприяє прийняттю більш обґрунтованих управлінських рішень та підвищенню конкурентоспроможності на ринку [4].

Для малих сервісних компаній застосування EVA дозволяє керівництву оцінювати ефективність використання обмежених ресурсів, спрямованих на підвищення якості послуг, навчання персоналу або впровадження нових технологій. Позитивне значення EVA свідчить про те, що інвестиції в нематеріальні активи та покращення клієнтського досвіду створюють додаткову вартість, тоді як негативне EVA сигналізує про неефективне використання ресурсів і можливі втрати для власників.

Наукові дослідження підтверджують цю залежність. Зокрема, Baril (1997) зазначає, що у малих підприємствах сфери послуг EVA дозволяє вимірювати ефект від нематеріальних активів і клієнтоорієнтованих стратегій, що традиційні показники не враховують [5]. Крім того, Straková (2021) підкреслює, що у сервісних компаніях EVA дозволяє інтегрувати фінансову оцінку з якісними аспектами бізнесу, що сприяє стійкому розвитку та підвищенню конкурентоспроможності [6].

Таким чином, EVA стає ключовим інструментом для малих підприємств сфери послуг, оскільки допомагає оцінювати реальну економічну ефективність, оптимізувати управлінські рішення і забезпечувати стратегічне зростання на основі нематеріальних ресурсів і високої якості обслуговування.

Впровадження EVA істотно впливає на управлінські рішення, стратегічне планування та фінансову прозорість малих підприємств сфери послуг. EVA переводить фокус управління з короткострокової бухгалтерської прибутковості на створення економічної вартості з урахуванням вартості капіталу; це змінює критерії прийняття рішень щодо інвестицій, ціноутворення, кадрових інвестицій і розподілу ресурсів – менеджмент починає оці-

нювати проєкти за їхнім внеском у додану вартість, а не тільки за очікуваним бухгалтерським прибутком [7].

З практичного погляду, впровадження EVA вимагає від керівництва малого підприємства чіткішої оцінки капітальних і операційних витрат, що призводить до більш дисциплінованого бюджетування і жорсткіших інвестиційних критеріїв; це особливо важливо для сервісних малих підприємств з обмеженими ресурсами, де кожна інвестиція в персонал, навчання або цифрові рішення має оцінюватись через призму повернення із врахуванням вартості капіталу. Дослідження підтверджують, що застосування EVA сприяє поліпшенню інвестиційних рішень і скороченню проєктів, що руйнують вартість [8].

Щодо стратегічного планування, EVA стимулює перехід до value-based management (керування, орієнтованого на створення вар-

тості), коли стратегічні цілі, KPI та система винагороди підпорядковуються задачі максимізації довгострокової EVA. Це дозволяє малим сервісним підприємствам формувати стратегії, що віддають пріоритет довгостроковій стійкості й ринковій вартості, а не короткостроковому росту виручки. Емпіричні дослідження показують позитивний ефект глибокої імплементації VBM/EVA на якість управлінських рішень, якщо модель адаптована до розміру та інформаційних потреб фірми [9].

Впровадження EVA також покращує фінансову прозорість і звітність: оскільки EVA вимагає чіткого визначення NOPAT, інвестованого капіталу й WACC, підприємства мусять підвищити якість обліку, внутрішніх звітів та розкриття даних. Це посилює підзвітність менеджменту, робить фінансові результати більш інформативними для власників, кредиторів і потенційних інвесторів та полегшує

Таблиця 1

**Порівняльна характеристика EVA та традиційних показників ефективності
у малому бізнесі**

Критерій оцінки	Переваги використання EVA	Обмеження та недоліки EVA
1. Врахування вартості капіталу	EVA враховує як власний, так і позиковий капітал, що дозволяє визначити реальний економічний прибуток підприємства.	Розрахунок потребує точного визначення вартості капіталу (WACC), що складно для малих підприємств із нестабільною структурою фінансування.
2. Орієнтація на створення вартості	Спрямовує управління на зростання довгострокової вартості бізнесу, а не лише бухгалтерського прибутку.	Для малих підприємств важко забезпечити стабільність показників EVA через сезонність та обмежені ресурси.
3. Використання у стратегічному плануванні	EVA стимулює впровадження value-based management (управління, орієнтованого на вартість) і підвищує якість рішень щодо інвестицій.	У малих фірмах бракує аналітичних інструментів і спеціалістів для повноцінного використання EVA у стратегічному менеджменті.
4. Прозорість фінансової звітності	Вимагає глибшого аналізу фінансових потоків, підвищує якість управлінського обліку.	Висока трудомісткість підготовки даних та потреба у фінансовому моделюванні можуть бути надмірними для малого бізнесу.
5. Інтеграція з нефінансовими показниками	Дозволяє поєднувати оцінку вартості з нематеріальними чинниками – задоволеністю клієнтів, якістю обслуговування, репутацією.	EVA не враховує безпосередньо нефінансові чинники, тому потребує комбінування з іншими індикаторами (Balanced Scorecard тощо).
6. Використання у мотиваційній системі	EVA може бути основою для побудови системи преміювання, орієнтованої на результативність і створення вартості.	Для малих підприємств запровадження EVA-орієнтованої мотивації часто є надто складним організаційно й фінансово.
7. Гнучкість і адаптивність	Може бути адаптована під галузеві та розмірні особливості малого бізнесу.	Необхідна спрощена методика розрахунку для уникнення надмірної складності.

Джерело: сформовано на основі [1-10]

порівняння ефективності між періодами або підрозділами. Дослідження з корпоративного управління відзначають, що EVA-орієнтовані системи звітності сприяють кращому контролю над проєктами і зменшенню value-destroying активностей [10].

Для малих підприємств існують специфічні виклики та рекомендації при впровадженні EVA. Перш за все, треба адаптувати методику розрахунку (спрощені підходи до визначення WACC та інвестованого капіталу), забезпечити навчання менеджерів і створити просту зручну систему внутрішньої звітності. Публікації, орієнтовані на МСП, показують, що успішна адаптація EVA вимагає урахування специфіки малого бізнесу (обмежений доступ до ринку капіталу, велика роль власника-менеджера) і поєднання EVA з нефінансовими KPI (якість обслуговування, задоволеність клієнтів).

Оцінювання ефективності діяльності малого бізнесу традиційно здійснюється за допомогою показників прибутковості (ROI, ROE, ROS, чистий прибуток), які, однак, не враховують вартість капіталу та не завжди відображають реальне створення вартості для власників. Показник Economic Value Added (EVA) пропонує інший підхід – він оцінює, чи створює підприємство економічну додану вартість понад витрати на залучений капітал. Це робить EVA потужним інструментом стратегічного управління, хоча його впровадження у малих підприємствах має як переваги, так і певні обмеження.

Використання EVA у малому бізнесі забезпечує глибше розуміння створення вартості, дозволяє оцінити реальну ефективність діяльності та приймати стратегічно обґрунтовані управлінські рішення. Водночас застосування цього підходу потребує адаптації методики до масштабів підприємства, підвищення якості управлінського обліку та підготовки персоналу.

Таким чином, EVA є перспективним інструментом для малих підприємств сфери послуг, якщо його впровадження здійснюється поступово, у поєднанні з іншими методами – такими як ROI, Balanced Scorecard та аналіз нематеріальних активів.

Висновки. Дослідження підтверджує, що ланцюг вартості є ключовим інструментом підвищення конкурентоспроможності суб'єктів малого підприємництва сфери обслуговування. Його ефективне формування та оптимізація забезпечують підвищення якості послуг, зниження витрат, скорочення часу виконання операцій та створення додаткової цінності для споживачів. Інтеграція клієнтоорієнтованих стратегій, цифрових технологій та принципів сталого розвитку дозволяє малим підприємствам підвищувати оперативну гнучкість, стійкість та адаптивність у відповідь на виклики сучасного ринку. Перспективи розвитку концепції ланцюга вартості у сфері обслуговування зумовлюють необхідність комплексного впровадження інноваційних підходів до управління бізнес-процесами для досягнення довгострокових конкурентних переваг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Tim Vipond. Economic Value Added (EVA). Corporate finance institute. URL: https://corporatefinanceinstitute.com/resources/valuation/economic-value-added-eva/?utm_source (дата звернення 26.10.2025)
2. Spivey, M. F., & McMillan, J. J. Economic Value Added (EVA) and the Valuation of Small Businesses. *New England Journal of Entrepreneurship*, 2001. 4(2), 33–40. https://digitalcommons.sacredheart.edu/neje/vol4/iss2/4/?utm_source (дата звернення 26.10.2025)
3. Roztocki, N., & Needy, K. L. EVA for Small Manufacturing Companies. *Proceedings from the 1999 SAM International Management Conference*, 1999. 461–469. https://www2.newpaltz.edu/~roztockn/lasvegas99.pdf?utm_source (дата звернення 26.10.2025)
4. Straková, J. Sustainable Development Economics of Enterprises in the Service Sector. *MDPI Sustainability*, 2021. 13(16), 8978. <https://doi.org/10.3390/su13168978> (дата звернення 26.10.2025)
5. Charles P. Baril, S. Brooks Marshall, Robert F. Sartelle. Economic Value Added and Small Businesses, *Journal of Small Business Strategy*, 1997, 8(1), 1–9, <https://libjournals.mtsu.edu/index.php/jsbs/article/view/370> (дата звернення 26.10.2025)
6. Jarmila Straková, Antonín Korauš, Jan Váchal, František Pollák, Filip Černák, Milan Talíř, Jaroslav Kollmann. Sustainable development economics of enterprises in the services sector based on effective management of value streams. *Sustainability*. 2021, 13(16), 8978; <https://doi.org/10.3390/su13168978> (дата звернення 27.10.2025)
7. Meena Subedi, Ali Farazmand. Economic Value Added (EVA) for Performance Evaluation of Public Organizations. *Public Organiz Rev.* 2020 Oct 23;20(4):613–630. doi: 10.1007/s11115-020-00493-2 (дата звернення 27.10.2025)

8. Yongjian Shen, Lei Zou, Donghua Chen. Does EVA performance evaluation improve the value of cash holdings? Evidence from China. *China Journal of Accounting Research*. Volume 8, Issue 3, September 2015, Pages 213-241 <https://doi.org/10.1016/j.cjar.2015.01.004> (дата звернення 27.10.2025)
9. Sebastian Firk, Sven Richter, Michael Wolff. Does value-based management facilitate managerial decision-making? An analysis of divestiture decisions. *Management Accounting Research*. Volume 51, June 2021, 100736. <https://doi.org/10.1016/j.mar.2021.100736> (дата звернення 27.10.2025)
10. Ralph DeFeo, Ehsan Nikbakht, Andrew C. Spieler. Corporate governance and the use of EVA compensation. *Corporate Ownership and Control*. Volume 8 2010 Issue 1. <https://doi.org/10.22495/cocv8i1p3> (дата звернення 27.10.2025)

REFERENCES:

1. Tim Vipond. Economic Value Added (EVA). Corporate finance institute. URL: https://corporatefinanceinstitute.com/resources/valuation/economic-value-added-eva/?utm_source (accessed October 26 2025)
2. Spivey, M. F., & McMillan, J. J. (2001). Economic Value Added (EVA) and the Valuation of Small Businesses. *New England Journal of Entrepreneurship*, 4(2), 33–40. https://digitalcommons.sacredheart.edu/neje/vol4/iss2/4/?utm_source (accessed October 26 2025)
3. Roztock, N., & Needy, K. L. (1999). EVA for Small Manufacturing Companies. *Proceedings from the 1999 SAM International Management Conference*, 461–469. https://www2.newpaltz.edu/~roztockn/lasvegas99.pdf?utm_source (accessed October 26 2025)
4. Straková, J. (2021). Sustainable Development Economics of Enterprises in the Service Sector. *MDPI Sustainability*, 13(16), 8978. <https://doi.org/10.3390/su13168978> (accessed October 26 2025)
5. Charles P. Baril, S. (1997) Brooks Marshall, Robert F. Sartelle. Economic Value Added and Small Businesses, *Journal of Small Business Strategy*, 8(1), 1–9, <https://libjournals.mtsu.edu/index.php/jsbs/article/view/370> (accessed October 26 2025)
6. Jarmila Straková, Antonín Korauš, Jan Váchal, František Pollák, Filip Černák, Milan Talíř, Jaroslav Kollmann. (2021) Sustainable development economics of enterprises in the services sector based on effective management of value streams. *Sustainability*. 13(16), 8978; <https://doi.org/10.3390/su13168978> (accessed October 27 2025)
7. Meena Subedi, Ali Farazmand. (2020) Economic Value Added (EVA) for Performance Evaluation of Public Organizations. *Public Organiz Rev*. Oct 23;20(4):613–630. doi: 10.1007/s11115-020-00493-2 (accessed October 27 2025)
8. Yongjian Shen, Lei Zou, Donghua Chen. Does EVA performance evaluation improve the value of cash holdings? Evidence from China. *China Journal of Accounting Research*. Volume 8, Issue 3, September 2015, Pages 213-241 <https://doi.org/10.1016/j.cjar.2015.01.004> (accessed October 27 2025)
9. Sebastian Firk, Sven Richter, Michael Wolff. (2021) Does value-based management facilitate managerial decision-making? An analysis of divestiture decisions. *Management Accounting Research*. Volume 51, June 100736. <https://doi.org/10.1016/j.mar.2021.100736> (accessed October 27 2025)
10. Ralph DeFeo, Ehsan Nikbakht, Andrew C. Spieler. (2010) Corporate governance and the use of EVA compensation. *Corporate Ownership and Control*. Volume 8 Issue 1. <https://doi.org/10.22495/cocv8i1p3> (accessed October 27 2025)